

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

Φιλοσοφία της παιδείας

Ενότητα 10^η: Φιλοσοφική πρακτική.
Φιλοσοφία με παιδιά, εφήβους & νέους

Ρένια Γασπαράτου

Σχολή Ανθρωπιστικών & Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης & της Αγωγής στην Προσχολική
Ηλικία

Ρ. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Σκοποί ενότητας

- να γίνει μια εισαγωγική επιμόρφωση στην «φιλοσοφική πρακτική» (ΦΠ), όπως αυτή εφαρμόζεται στα προγράμματα φιλοσοφίας με παιδιά, εφήβους & νέους.
- να γίνει μια εισαγωγή στην ιστορία της φιλοσοφίας για παιδιά, τις βασικές αρχές, τους στόχους & τις τεχνικές της ΦΠ

Ρ. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Περιεχόμενα ενότητας

- Στην παρούσα ενότητα γίνεται λόγος για τη «φιλοσοφική πρακτική» και συγκεκριμένα για τους στόχους, τις τεχνικές & τα αποτελέσματα της φιλοσοφίας με παιδιά, εφήβους & νέους

P. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Φιλοσοφική πρακτική

- Φιλοσοφική Πρακτική (ΦΠ) για παιδιά, εφήβους & νέους
- Φιλοσοφία ΜΕ Παιδιά (PwC) ή ΓΙΑ Παιδιά (P4C)
- ΔΕΝ πρόκειται για μάθημα φιλοσοφίας ή ιστορίας της φιλοσοφίας!
- Εκπαιδευτικό κίνημα: εισαγωγή φιλοσοφικών συζητήσεων στο σχολικό πρόγραμμα
- Μέθοδος εφαρμόσιμη εν μέρει στη διδακτική της φιλοσοφίας

P. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Μερικοί από τους ήρωες της ΦΠ

- John Dewey: η φιλοσοφία ως εκπαίδευση στην σκέψη
- M. Lipman: εμπνευστής της ΦΠ
- Ο J. Habermas: το “επικοινωνιακό πράττειν” στη βάση της εξέλιξης των κοινωνιών
- Ο L. Wittgenstein: η φιλοσοφία ως δραστηριότητα σχεδιασμού “καλών διακρίσεων”

Ρ. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Η ΦΠ ξεκινά το '70 στις ΗΠΑ

- Ο Lipton για την εισαγωγή της φιλοσοφίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση
- *Η ανακάλυψη του Χάρυ Στοτελμάιερ στο Montclair Public School του New Jersey*
- *Ίδρυση του Ινστιτούτου για την Προώθηση της Φιλοσοφίας για Παιδιά (IAPC)*

P. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Η βασική αρχή της ΦΠ

- για να μπορούμε να σκεφτόμαστε λογικά πρέπει να εκπαιδευτούμε στην σκέψη από μικρή ηλικία
- μιλάμε χωρίς μαθήματα γλώσσας, αλλά δεν μιλάμε σωστά
- σκεφτόμαστε χωρίς μαθήματα σκέψης, αλλά δεν σκεφτόμαστε σωστά
- συζητάμε χωρίς μαθήματα συζήτησης, αλλά δεν συζητάμε καλά

P. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Οι στόχοι της ΦΠ

- να αναπτύξει
 - την κριτική ικανότητα
 - την γλωσσική επάρκεια
 - την δυνατότητα συμμετοχής σε συζήτηση
 - την κοινωνικότητα
 - την ανεκτικότητα στη διαφορετική γνώμη
- να βοηθήσει τα παιδιά να βρίσκουν συσχετίσεις ανάμεσα στα υπόλοιπα γνωστικά αντικείμενα
- να διευκολύνει τα παιδιά να αποστασιοποιούνται από τα προβλήματά τους και να τα θέτουν με πιο γενικούς όρους

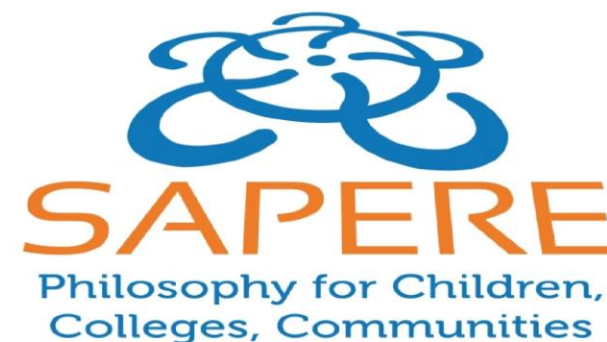
Ρ. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Σήμερα προγράμματα ΦΠ εφαρμόζονται σε περισσότερες από 50 χώρες

[πηγή](http://www.philosophy-foundation.org)

[πηγή](http://www.sapere.org)

- το πρόγραμμα αρέσει στα παιδιά, τους εκπαιδευτικούς & τους γονείς
- έρευνες δείχνουν ότι παιδιά που παρακολουθούν τέτοια προγράμματα σημειώνουν καλύτερες ακαδημαϊκές επιδόσεις (βλ. www.sapere.org)
- σήμερα είναι σε εξέλιξη εκστρατεία στην Μ. Βρετανία ώστε η ΦΜΠ να γίνει υποχρεωτική στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (www.philosophy-foundation.org)
- στην Ελλάδα τα πρώτα βήματα: <http://childrenandphilosophy.webnode.com/>

P. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Στη ΦΠ συζητάμε με τα παιδιά φιλοσοφικά προβλήματα

- τι είναι το “φιλοσοφικό πρόβλημα”;
- φιλοσοφική είναι μια ερώτηση που δεν μπορεί να απαντηθεί από ένα βιβλίο (ή το google) ή από ένα πείραμα
 - τα παιδιά συζητούν θέματα που τα απασχολούν, διαφωνούν, αλλάζουν γνώμες, πλειοψηφούν ή μειοψηφούν
 - τα παιδιά μαθαίνουν να θέτουν τα προβλήματά τους με γενικούς όρους

Ρ. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Σημαντικές διαδικασίες για την εφαρμογή ενός προγράμματος ΦΠ

- η προετοιμασία της συνεδρίας
- ο διαμεσολαβητής (facilitator)
- οι κανόνες
- το ερέθισμα
- η συζήτηση
- η αξιολόγηση του προγράμματος

P. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Σημαντικές διαδικασίες για την εφαρμογή ενός προγράμματος ΦΠ

- προετοιμασία της συνεδρίας
 - 8-12 παιδιά (μόνα τους ή σε ομάδες)
 - χώρος, χαλάρωση κι ατμόσφαιρα
 - χρόνος και σταθερή περιοδικότητα
 - ενίσχυση της ομαδικότητας
 - ο εκπαιδευτικός σε ρόλο διαμεσολαβητή

P. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Σημαντικές διαδικασίες για την εφαρμογή ενός προγράμματος ΦΠ

- ο διαμεσολαβητής (facilitator)
 - θέτει το ερέθισμα
 - προκαλεί τη συζήτηση με επερωτήσεις, αντιπαραδείγματα κ.λπ.
 - αποτρέπει την παρεκτροπή της συζήτησης σε περιπτωσιολογία, κατήχηση κ.α.
 - επιβλέπει την εφαρμογή βασικών κανόνων διαλόγου
 - δεν λέει τη γνώμη του
 - δεν κάνει κατήχηση
 - έχει εξοικείωση με τη φιλοσοφία
- διαφορετικές “σχολές” διαμεσολάβησης

Σημαντικές διαδικασίες για την εφαρμογή ενός προγράμματος ΦΠ

- **Οι κανόνες**

- Π.χ. παιδιά ηλικίας 10 ετών (Φίσσερ):

1. Ακούτε τα σχόλια όλων
2. Δώστε σε όλους ίσο χρόνο για να μιλήσουν
3. Μη μιλάτε, όταν κάποιο άλλο μέλος της τάξης μιλάει
4. Σκεφτείτε τις ιδέες των άλλων
5. Συζητήστε όλες τις ιδέες
6. Μη φοβάστε να διατυπώσετε τις ιδέες σας
7. Να είστε ευγενικοί ο ένας με τον άλλον

Ρ. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Σημαντικές διαδικασίες για την εφαρμογή ενός προγράμματος ΦΠ

- Ερέθισμα
 - φιλοσοφικό μυθιστόρημα
 - απευθείας ερώτηση
 - νοητικό πείραμα
 - παραμύθι, ιστορία από το εμπόριο
 - άλλο: παιχνίδια, κινούμενα σχέδια, βίντεο-κλιπ, ποιήματα, τραγούδια κ.λπ.

Ρ. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Σημαντικές διαδικασίες για την εφαρμογή ενός προγράμματος ΦΠ

- Ερέθισμα: φιλοσοφικές νουβέλες
 - τα ειδικά μυθιστορήματα της σχολής Λίπμαν
 - φιλοσοφικά θέματα
 - χωρίς εικόνες
 - “χωρίς λογοτεχνική αξία”

Ρ. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Σημαντικές διαδικασίες για την εφαρμογή ενός προγράμματος ΦΠ

- Ερέθισμα: ερωτήσεις και προκλήσεις
 - προφορικές ερωτήσεις
 - π.χ.
 - τι είναι φίλος;
 - είμαστε όλοι ίδιοι;

Σημαντικές διαδικασίες για την εφαρμογή ενός προγράμματος ΦΠ

- **Ερέθισμα: υποθετικό σενάριο ή νοητικό πείραμα**

Π.χ. (διασκευασμένο από το Fisher, 1999, *First Stories for Thinking*):

Η μαμά της Χριστίνας τη ρώτησε αν είχε πάρει τα παιχνίδια της. «Ναι φυσικά, τα έχω πάρει» απάντησε η Χριστίνα, αλλά ήξερε ότι δεν τα είχε πάρει. Κάποια στιγμή η μαμά είδε ότι έβρεχε κι έτρεξε να μαζέψει τη μπουγάδα. Άνοιξε την πίσω πόρτα και σκόνταψε στο αυτοκινητάκι της Χριστίνας.

Πιστεύεις ότι η Χριστίνα έπρεπε να έχει πει στη μαμά της την αλήθεια; (γιατί; 1ος γύρος συζήτησης)

Το απόγευμα έρχεται για επίσκεψη η αγαπημένη γιαγιά της Χριστίνας και της φέρνει δώρο ένα καπέλο: «Έφτιαξα αυτό το καπέλο ειδικά για εσένα». Η Χριστίνα έριξε μία ματιά και σκέφτηκε: «Αυτό είναι ένα απαίσιο καπέλο. Δεν μου αρέσει, δεν θα το φορέσω ποτέ.» Αλλά είπε στη γιαγιά: «Είναι ένα υπέροχο καπέλο. Μου αρέσει πολύ και θα το φορέσω αύριο στο σχολείο.» Η γιαγιά χαμογέλασε και είπε: «Χαίρομαι που σου αρέσει. Μου πήρε πολύ χρόνο να το φτιάξω.»

Νομίζεις ότι η Χριστίνα έπρεπε να είχε πει στη γιαγιά της την αλήθεια; (γιατί; 2ος γύρος συζήτησης)

- πρέπει να λέμε πάντα την αλήθεια;
- με ποιό κριτήριο αποφασίζω πότε θα πω αλήθεια και πότε όχι;

Ρ. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Σημαντικές διαδικασίες για την εφαρμογή ενός προγράμματος ΦΠ

- Ερέθισμα: επιλεγμένα παραμύθια, ποιήματα κ.α.
 - βιβλία από το εμπόριο
 - ταινίες
 - video-clip
 - τραγούδια
 - ...

P. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Σημαντικές διαδικασίες για την εφαρμογή ενός προγράμματος ΦΠ

- Συζήτηση

- με ποια σειρά θα μιλήσουν τα παιδιά;
- πώς δεν θα διακόπτουν το ένα το άλλο;
- πώς θα γίνει να μιλήσουν όσο το δυνατό περισσότερα (όλα τα) παιδιά;
- πώς θα γίνει να μην πλατειάζει η συζήτηση;

P. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Σημαντικές διαδικασίες για την εφαρμογή ενός προγράμματος ΦΠ

- Συζήτηση
- διάλογος ίσου προς ίσο (peer-to-peer dialogue)
 - το χέρι
 - η μπάλα, η κάρτα, το “μικρόφωνο”, η σκυτάλη κ.α.
 - ζάρι, κλήρος, ρουλέτα
 - κλεψύδρα

P. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Σημαντικές διαδικασίες για την εφαρμογή ενός προγράμματος ΦΠ

- Συζήτηση
- διάλογος με παιχνίδια ρόλων
 - παιχνίδια δημοκρατίας
 - παιχνίδια με κάρτες

P. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Αξιολόγηση ενός προγράμματος ΦΠ

Πώς ξέρουμε ότι ένα τέτοιο πρόγραμμα εξελίσσεται καλά;

1. κατανόηση του ερωτήματος
2. συμμετοχή στον διάλογο
3. συνεργασία της ομάδας
4. αναζήτηση εναλλακτικών ιδεών, ερμηνειών & λύσεων
5. δικαιολόγηση & επιχειρηματολογία

Ρ. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Αξιολόγηση ενός προγράμματος ΦΠ

Πώς ξέρουμε ότι ένα τέτοιο πρόγραμμα εξελίσσεται καλά;

- διαισθητική αξιολόγηση
- εργαλεία αξιολόγησης διαλόγων, γλωσσικής επάρκειας, επιχειρημάτων κ.λπ.
- μελέτες γενικής απόδοσης μαθητών σε βάθος χρόνου
- φαινομενολογικές έρευνες

Ρ. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Πηγές & βιβλιογραφικές προτάσεις

Ελληνόγλωσσες

Γασπαράτου, Ρ. (2014). Φιλοσοφία της Παιδείας, Σημειώσεις Πανεπιστημιακών Παραδόσεων. ΤΕΕΑΠΗ, Πανεπιστήμιο Πατρών.

Haynes, J. (2009). Τα παιδιά ως φιλόσοφοι, Μεταίχμιο.

Lipman, M. (2006). Η σκέψη στην Εκπαίδευση, Πατάκης.

Ξενόγλωσσες

Accorinti, S. (2000). “Philosophy for Children”, στην *Encyclopaedia of Philosophy of Education*: http://www.vusst.hr/encyclopaedia/philosophy_for_children.htm.

A.M. (2006). “*What is Philosophy for Children?*”, Institute for the Advancement of philosophy for Children, Montclair State University: <http://cehs.montclair.edu/academic/iapc/>

Fisher, R. (1998). *Teaching Thinking: Philosophical Inquiry in the Classroom*, Cassell.

Fisher, R. (1999). *First stories for thinking*. Nash Pollock.

Ρ. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Πηγές & βιβλιογραφικές προτάσεις

Ξενόγλωσσες (συνέχεια)

Lipman, M. (1974). *Harry Stottlemeier's Discovery*, Upper Montclair.

Lipman, M. (1993). *Thinking, Children and Education*, Kendal/ Hunt.

Mathews, G. (1980). *Philosophy and the Young Child*, Harvard University Press.

Piaget, J. (1933). Children's Philosophies, *A Handbook of Child Psychology*, Carl Munrcison (ed), Clark University Press.

Pritchard, M. (2006). Philosophy for Children, *Stanford Encyclopaedia of Philosophy*:
<http://plato.stanford.edu/entries/children>.

Pritchard, M.S. (1996). *On Becoming Responsible*, University Press of Kansas.

Reed, R., & Sharp, A.M., (1992). *Studies in Philosophy for Children*, Temple University Press.

Ρ. Γασπαράτου

Φιλοσοφία της παιδείας

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου της διδάσκουσας.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Αναφοράς

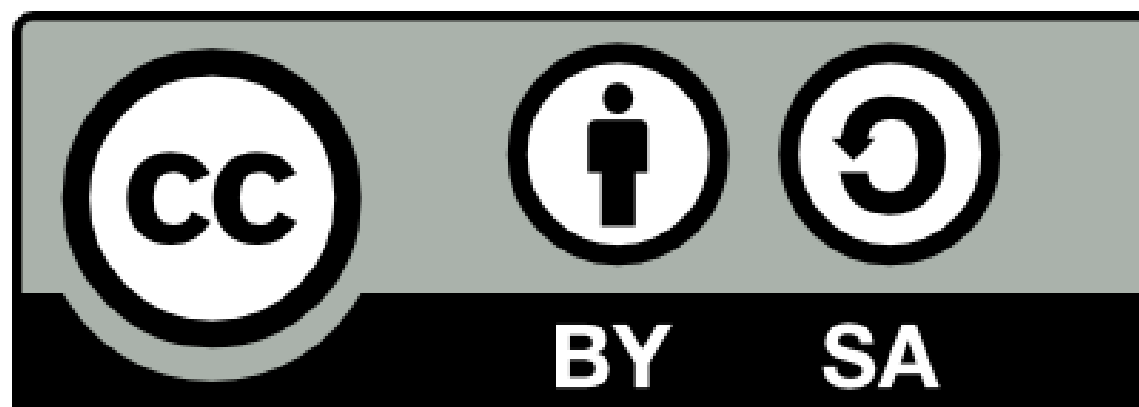
- Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Σχολή Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, Ρένια Γασπαράτου, «Φιλοσοφία της Παιδείας». Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <https://eclass.upatras.gr/courses/PN1471/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.

Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Σύμφωνα με αυτήν την άδεια ο δικαιούχος σας δίνει το δικαίωμα να:

Μοιραστείτε — αντιγράψετε και αναδιανέμετε το υλικό

Προσαρμόστε — αναμείξτε, τροποποιήστε και δημιουργήστε πάνω στο υλικό για κάθε σκοπό

Υπό τους ακόλουθους όρους:

Αναφορά Δημιουργού — Θα πρέπει να καταχωρίσετε αναφορά στο δημιουργό , με σύνδεσμο της άδειας

Παρόμοια Διανομή — Αν αναμείξετε, τροποποιήσετε, ή δημιουργήσετε πάνω στο υλικό, πρέπει να διανείμετε τις δικές σας συνεισφορές υπό την ίδια άδεια όπως και το πρωτότυπο

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

- Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:
- Εικόνα 1: <http://www.philosophy-foundation.org/home>
- Εικόνα 2: <http://www.sapere.org.uk/Default.aspx?tabid=70>

